

Епископ Атанасије (Јевтић)

НОВИ МАРТИРОЛОГИЈ СРПСКЕ ЦРКВЕ*

Мартирологиј је реч хришћанска и црквена, јер први *Мартис*, Протомартис и Архимартис јесте Богочовек Исус Христос, који је распет "у време Понтија Пилата за *мартарион*", то јест за *сведочанство* Јеванђеља (1 Тим. 6,13).

Ако је Христос исто што и *мартарион*, онда и хришћанин значи *м а р т и р и о н - страдалништво и мучеништво*.

Мученици за Бога и човека почињу још од почетка историје забележене у Библији. Велики *сведок - мученик* Христов, Апостол Павле, у својој Посланици Јеврејима вели да је вера основа свега чему се надамо и потврда стварности невидљивих", јер у њој *μαρτυροῦντες - "посведочите и бише посведочени"* многи праведници, "који вером победише царства, чинише правду... угасише силу огњену, од немоћних постадоше јаки... мукама уморени, искусише поруге и шибања, окове и тамнице, камењем побијени бише, престругани бише, измучени и од мача посечени... потуцаше се по горама и пећинама, по гудурама и јамама земаљским" (Јев. 11, 1, 33-39).

То је, ето, историја свих правих хришћана као *мученичких сведока* Божијих и људских. Али, то *сведочење* није само патња, као што понекад преводе реч *мартарион* само као "*муке и патње*".

Мартарион је људски усправни и исправни став пред Богом и људима, ношење крста свога и идење за Првомучеником и Архимучеником Богочовеком Христом. Зато су мученици за Христа кроз историју задобијали венац Царства Небеског и Православна Црква Христова украсила се као дијадемом венцем Светих Мученика. Отуда нам Апостол и саветује да се "угледамо на облак мученика", који "иду за Јагњетом Божијим", у белим хаљинама, "куд год оно пође" (Јевр. 12, 1-2 и Откр. 7, 9, 14; 14, 4). Јагње Божије невино, Господ Исус Христос - Богочовек, и јагањци Божји - хришћански Мученици, убељени крвљу својом која се сјединила са спасавајућом и убељујућом и васкрсавајућом крвљу Христовом, повезани су истом богочовечанском љубављу и верношћу, истом правдом Божијом и људском.

* Светосавска беседа 1992. године

Има велике тајне у томе што је тајна љубави везана са тајном крста, са тајном мучеништва. Тако је *мартирологиј* (мученикослов) уствари *агапологиј* (љубвеслов, тј. слово љубве).

Ако је и по чему Свети Сава био хришћанин, био је по тој љубави и жељи да се поистовети са Христом у *мучеништво* - мучеништву, и тим мучеништвом по савести и хтењу да *посведочи*, да буде *сведок* Христов и од Бога *посведочен*. Јер, како вели Свети Јован Златоусти, мучеништво је не само у трпљењу и страдању за Христа, него и у жељи и у намери, то јест у љубави.

Када је 1941. године у једном српском далматинском селу један Хрват римокатолик уписао свога пријатеља православног Србина у списак оних који су прешли у римокатолицизам, да би му спасао живот од усташког покоља, овај, чим је то сазнао, отишао је и сам се пријавио усташким властима, рекавши: "Не, ја не мењам своју веру у Христа, ја остајем православно, ево вам живота!" После је чудом Божијем некако преживео, али је то већ био мученик за Христа по хтењу, по верности и љубави, каквих је било много кроз векове у Цркви Божијој на православној Истоку. Једнога од таквих описао је, рецимо, Симо Матавуљ у српској православној Далмацији - Пилипенду духовног великана, а иначе малог, сиромашног човека.

За Светим Савом пошао је облак српских Мученика, путем који је он пропутио, а тај пут води у живот вечни. Био је то облак Мученика, читави ројеви Мученика, како је говорио и писао Свети владика Николај у књизи "Жетве Господње". Најпре је то био рој преподобних Подвижника и првих српских Мученика са Светим Јованом Владимиром на челу, па затим рој Косовских Мученика, па рој Мученика у тешка времена турска, од којих је један посведочен и у епархији Банатској, Свештеномученик Теодор Вршачки, познат са крсташом барјаком и ликом Светога Саве на њему, који је доживео да буде жив одран, али и да покаже и посведочи несаломљиви дух светосавског народа, кога ни спаљивање исте године (1594) моштију Светог Саве на Врачару - што је редак пример мучеништва после смрти - није саломило, нити Савину славу код Срба умањило.

Онда следе Свети Новомученици: Теодор Комоговински са Баније, Висарион Сарај из Ердеља, београдски Новомученици на челу са Ђаконом Авакумом, који су се поистоветили са београдским првомученицима Ермилом и Стратоником, погубљеним у Диоклецијаново време и баченим у Дунав мало јужније код Вишњице.

Долазе затим ројеви Новомученика Српских, можда мало другачији, али по намери и по садржају истоветних Мученика, верних крсту и Христу, а погубљених само зато што су православни и што су Срби, у првом и другом светском рату. То су Новомученици Глински, Јадовински, Јасеновачки, Крајишки, Крагујевачки и остали редом ројеви Новомученика за Христа у Цркви Српској мученичкој по свим

земљама Светога Саве од Косова до Јадовна. Ту спадају свакако и још неизбројани Мученици Српски пострадали ради своје вере и људске савести од безбожних комуниста за последњих пола века.

У наше дане, тачно педесет година после претрпљеног мучеништва геноцида, управо ових последњих месеци, опет се продужује српски *мартирејум* и увећава *Мартирологиј* Српске Цркве. То је исти мартирејум који је описао Апостол Павле: као верно идење за Христом и отстрадавање Правде Божије и људске, као отстојавање своје православне вере, свога црквено-народног бића и идентитета, макар то биле и ове пред нашим очима реке избеглица, бежанија и збегови Христа ради, са Косова и Метохије и из западних Српских Крајина. Вековне српске *сеобе* и прогнаничка сабирања по *збеговима*, као што су ових дана збегови српске нејачи из Западне Славоније и широм осталих наших Крајина. Најмлађе становнике једнога од тих збегова поменуо сам и поздравно овде на почетку.

Једна Српкиња мајка из Западне Славоније, недавно, у првој половини децембра, током оне трагичне седмице за све прогањане Србе из Западне Славоније, рекла је: "Збегови су наши извори самопоштовања, отпора и трајања за један лепши свет".

И то је, рекосмо, својеврсни мартирејум: да носиш и до мучеништва очуваваш свој богомдани идентитет, народни и духовни, црквени и светосавски.

Новомученици су у Српском народу, чини се, најбројнији међу децом, у свим поменутих етапама наше историје.

Да поменемо мартирејум српске деце из тешких турских времена, познат као *данак у крви*, којим је систематски затиран ионако десетковани народ светосавски и косовски. У Овчарским манастирима, у пећини Каћеници, турски целати су унутра запалили цео збег српских жена и деце, зато што је једно мало дете у пећини заплакало, а ваљда је заплакало и јадниче за Царством Небеским, за својеврсним мартирејумом. А такав исти и још гори и тежи мартирејум доживела су српска деца са Козаре и Динаре, Велебита, Папука, Петрове Горе, спаљивана у Јасеновцу и Старој Градишки, у Јастребарском и недавно у Вуковару. Јер једна друга и нечовечнија врста Турака, у злогласној Хрватској држави, запалила је Србе и Српчад у цркви глињској, јасеновачкој, драксенићкој, кусоњској, коларићкој, садиловачкој, доброселској, трибањској, источкој у Метохији, девичком манастиру на Косову.

Деца су нада Божија у човека, вера Божија у човека. Када их Бог узме или допусти прерану смрт, нама је људима тужно и тешко. Али у Српском народу постоји дубоко хришћанско схватање и веровање да се то ћутањем и муком пређе, да се сузом и молитвом препушта пучини милости Божије.

Време наше је време провере нашег *мртирија*. Светосавска Црква се окитила и још кити венцем мучеништва, испуњујући своје небеске кошнице ројевима Светих Новомученика. Међутим, треба рећи, да није свако страдање мртиријум. Јер, на Голготи, била су три крста: Христов мртирски, и онај са десне стране који то није био, али је то постао, поистоветивши се са Христовим крстом, док крст онога са леве стране није га спасао, јер се он ни на крсту није покајао. Није свако страдање мртиријум, није сваки мртиријум спасоносан.

Зато је велика одговорност православних Срба наших дана, нарочито Срба у Српским Крајинама, да одрже усправан и исправан став православни и светосавски, да не упрљају мучеништво својих претходника од пре педесет година и раније. Или пак, ако га појединачно или групно упрљају да се покају и тако сузама покајања да воспоставе мучеништво. Јер и искрено покајање је добровољно распињање себе, добровољно умирање правде ради Царства Небескога.

Нека би ово празновање Светога Саве било њима и нама порука: да је Србима Царство Небеско увек отворено, о чему нам сведочи Свети Сава и Свети Лазар Косовски Великомученик и Свети Новомученици Српски. Но то не значи наше одрицање од труда и напора људског на земљи, од подвига сведочења о правди и слободи, о вековном чојству и јунаштву нашем и борби "за Крст часни и Слободу златну", хришћанским идејем и опстојавањем кроз ово царство земаљско, кроз ову српску отаџбину коју нам је Бог дао и немамо право да је поричемо, нити да нам је одузимају. Но царство земаљско и ми у њему опстајемо часно и поштено само у светлости наше небеске Отаџбине, како вели Апостол Павле, или како то каже Свети Владика Српски Николај када говори о "Небеској Србији", не својатајући нити "национализујући" небо само за Србе, него тиме онебесујући Србију, као што су је онебесили српски манастири, подвижници, Мученици, праведници и покајници.

Нека би ово прослављање Светог Саве све нас усправило да будемо достојни ношења крста свога; не кукњавае, не плача ради плача, ради "сузарника српског", како нам понекад са потсмехом говоре, него зато што ношење крста и мртиријум ради Христа и боголиког људског образа, човека оваквог какав је у историји челичи и очишћује, као злато у огњу. Мртиријум је својствен човеку, јер га чини способним да се отараси муља и блата, греха и зла, пролазних ствари и свега онога што га везује и постварује. А човек треба да се онебеси, човек да се обогочовечи.

Нису Срби народ праведнији од других. Срби добро знају да "и праведник седам пута на дан пада, али ће устати", како вели Пророк Божији. Срби не кажу да су најбољи, ни најправеднији народ на свету. Али прави Срби добро знају; из искуства светосавског, црквено-народног, литургијског, да крст и суза покајања иду заједно и да обоје воде у васкрсење.

Ако је за мучеништво, ту смо; а ако је да се кајемо, опет ту смо. Битно је да очувамо образ свој, јер ће нам то једино пред Богом и пред небеском Светосавском Србијом бити оправдање.

Свети Сава је наш путовођа "пута који води у живот", путовођа сведочења и мучеништва. Многи су се Српском народу наметали за вође, неки су покушали или покушавају да то вођство монополишу, па су пропали и пропадају. Како даже српски песник поводом Косова:

*Не може Агарен
и одступник
да брани твој род.*

*Нити ће паликућа
од пожара
да спасава.*

*Из ропства мисирског
неће те извести
рука фараона.*

*Лажни избавитељ
пречицом води
до новог ропства и Вавилона.*

Зато Срби Светог Саву признају за свога јединог вођу, јер је проверен мучеништвом воље и љубави према Богу и људима, мучеништвом савести и образа.

Тај мучеништво Српски народ и до данас у дубини душе своје воли и поштује, али не из патолошких разлога или због незалечених рана. Нико од људи не воли да страда "ради страдања", јер Бог је човека створио за живот и радост, па су и Срби *жизнорадостан* народ. Али је род људски адамовски од овог света и историје Богом даних, од живота који је радост, направио ову *долину плача*, и кроз њу се пролази са крстом, са мукотрпним подвигом чојства и јунаштва, са витештвом духа, са песмом Српских Новомученика:

*"Срб је Христов, радује се смрти.
Нема лепше вере од хришћанске!"*

Зато што вера Христова и Светога Саве и Новомученика Српских сигурно води у васкрсење.

Zusammenfassung

Bischof Atanasije (Jevtić)

Das neue Martyriologie der serbischen Kirche

Die christliche Kirche ist von ihrem Beginn an eine Kirchengemeinschaft derer die durch Glauben und Leben ihre Folge Jesu Christi bezeugen (griech. martyreo). Das wird auch vom Beispiel der serbischen Kirche im 20. Jahrhundert bekräftigt, sowohl während des Zweiten Weltkrieges (1941 - 1945), einer Periode kommunistischer gottloser Tyranie, als auch in dem neuesten Kriege 1991 - 1992 auf dem Gebiet Kroatiens und Bosniens un der Herzegowina.

Die serbische Kirche ist von Kränzen neuer Märtyrer (Leidender) und Glaubensbekennern gekrönt durch ihren Glauben an unseren Herrn Jesus Christus, den ersten Märtyrer und Leidenden auf dem Berge Golgota.